

Crna Gora

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

Adresa: Vuka Karadžića, br. 3

81000 Podgorica, Crna Gora

tel: +382 20 407 501

fax: +382 20 407 515

www.gov.me/mpa

Br. 05-056/24-519/1

16.aprila 2024.godine Podgorica,

SEKTORSKA ANALIZA

**za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava
za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija
iz Budžeta Crne Gore u 2024. godini**

Sektorska analiza se sačinjava na osnovu strateških i planskih dokumenata odnosno propisa u odgovarajućoj oblasti od javnog interesa uz konsultacije sa zainteresovanim nevladinim organizacijama, i predstavlja osnov za utvrđivanje prioriternih oblasti i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz državnog budžeta u narednoj godini, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama. Sektorska analiza se priprema u tekućoj za narednu kalendarsku godinu radi blagovremenog planiranja visine sredstava koja će biti opredijeljena na pozicijama ministarstava nadležnih za oblasti koje Vlada utvrdi kao prioritne za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija. Analiza će poslužiti i za pripremu javnih konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti koja će biti utvrđena kao prioritna.

1. OBLASTI OD JAVNOG INTERESA U KOJIMA SE PLANIRA FINANSIJSKA PODRŠKA ZA PROJEKTE I PROGRAME NVO

1.1. Navedi u kojim oblastima od javnog interesa (iz člana 32 Zakona o NVO) iz nadležnosti ministarstva planirate finansijsku podršku iz budžeta za projekte i programe NVO:

☐ socijalna i zdravstvena zaštita	☐ razvoj civilnog društva i volonterizma	☐ zaštita životne sredine
☐ smanjenje siromaštva	☐ evroatlantske i evropske integracije Crne Gore	☐ poljoprivreda i ruralni razvoj
☐ zaštita lica sa invaliditetom	☐ institucionalno i vaninstitucionalno obrazovanje	☐ održivi razvoj
☐ društvena briga o djeci i mladima	☐ nauka	☐ zaštita potrošača
☐ pomoć starijim licima	☐ umjetnost	☐ rodna ravnopravnost
☒ zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava	☐ kultura	☐ borba protiv korupcije i organizovanog kriminala
☐ vladavina prava	☐ tehnička kultura	☐ borba protiv bolesti zavisnosti
☐ druge oblasti od javnog interesa utvrđene posebnim zakonom (navesti koje): _____		

2. PRIORITETNI PROBLEMI I POTREBE KOJE TREBA RIJEŠITI U 2024. GODINI FINANSIRANJEM PROJEKATA I PROGRAMA NVO

2.1. Navesti prioritetne probleme u oblasti(ma) iz nadležnosti ministarstva koji se planiraju rješavati finansiranjem projekata i programa nevladinih organizacija. Opis problema obrazložiti koristeći konkretne mjerljive pokazatelje trenutnog stanja i željenog stanja odnosno rješenja, navodeći izvor u kojem su takvi podaci dostupni. Pokazatelji mogu biti informacije iz uporednih analiza, izvještaja, rezultata istraživanja, studija, i drugi dostupni statistički podaci.

Opis problema:

Pravni okvir zaštite pripadnika/ca LGBTI populacije u EU je zasnovan na članu 21 Povelje o osnovnim pravima koji zabranjuje bilo kakav oblik diskriminacije zasnovan na seksualnoj orijentaciji, kao i članu 19 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, koji propisuje obavezu preduzimanja aktivnosti u cilju suzbijanja svih oblika diskriminacije. Polazeći od navedenog, a imajući u vidu proces pridruživanja EU i neophodnost usklađivanja politika sa ovom međunarodnom organizacijom, Crna Gora u narednom periodu mora preduzeti mjere na punoj implemetaciji pravne tekovine EU.

Postoje posebna obavezujuća pravila za sve države članice Evropske unije u pogledu zabrane diskriminacije po osnovu rasne i etničke pripadnosti, religije i vjere, invaliditeta, starosne dobi i seksualne orijentacije. Najbitniji ciljevi socijalne politike Evropske unije jesu postizanje jedinstvenog i pravednog pristupa osnovnim socijalnim uslugama, unapređenje sistema socijalne zaštite, visok obrazovni stepen radne snage, visoka stopa zaposlenosti uz posebnu brigu za grupe koje su manje prisutne na tržištu rada, postizanje sigurnih i održivih prihoda, kao i dostojnih uslova rada za žene i muškarce.

Crna Gora, kao nezavisna i međunarodno priznata država, članica Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UN), NATO-a i zemlja kandidatkinja za ulazak u Evropsku uniju (u daljem tekstu: EU), shodno svojim međunarodno preuzetim obavezama koje proizilaze iz članstva u međunarodnim organizacijama, ratifikacije međunarodnih sporazuma, a posebno ratifikacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU, obavezna je da, na bazi ustavnih odredbi osigura poštovanje ljudskih prava i sloboda svih njenih građana i građanki na nediskriminatornoj osnovi i nezavisno od njihovih ličnih svojstava, uključujući seksualnu orijentaciju, rodni identitet i/ili interseksualne karakteristike.

Posmatrajući međunarodni kontekst u kojem je Crna Gora pozicionirana, i u okviru kojeg je potrebno definisati nacionalnu LGBTI politiku u narednom periodu, ovdje je potrebno posebno ukazati na politike EU u predmetnoj oblasti

Otuda, u narednom periodu treba preduzeti fokusirane i kontinuirane aktivnosti na promjeni društvene percepcije LGBTI osoba kod specifičnih ciljnih grupa kao što su mladi, zatim zaposleni/e u javnim institucijama/ustanovama i privatnom sektoru, predstavnici/e političkih partija, sportske organizacije, ključni kreatori/ke javnog mnjenja.

Shodno Izvještaju o napretku Evropske komisije za 2022. godinu¹, zaštita prava LGBTI osoba nastavlja da raste.

Jedanaesti Podgorički Prajd održan je uz učešće visokih zvaničnika Vlade bez ikakvih incidenata.

Iz izvještaja sudova za prekršaje, navedeno je da su u 2023. godini imali ukupno u radu 137 predmeta u kojima je procesuirana diskriminacija ili drugi oblici napada na pripadnike LGBT zajednice, i to Sud za prekršaje u Podgorici 69 predmeta, Sud za prekršaje u Budvi 30 predmeta, dok je Sud za prekršaje u Bijelom Polju imao u radu 38 predmeta ovakve vrste.

U kontekstu društvenog prihvatanja LGBTI osoba u Crnoj Gori indikativan je i Izvještaj ECRI-ja o Crnoj Gori², koji konstatuje da je LGBTI zajednica najčešća meta govora mržnje i nasilja³ u Crnoj Gori, te da se društveni mediji u velikoj mjeri koriste za napade na LGBTI osobe, te da one doživljavaju različite oblike diskriminacije u svom svakodnevnom životu.

Uzroke tome treba tražiti u neadekvatnoj primjeni normativnog okvira za zaštitu od diskriminacije i nasilja nad LGBTI osobama, što se ogleda u „blagom“ kažnjavanju prekršioca zakona, nedovoljnoj obučenosti pravosudnih organa za njegovu primjenu, kao i samoj neinformisanosti LGBTI osoba o njihovim zakonskim pravima i instrumentima njihove zaštite.

Pored gore identifikovanih problema u primjeni zakona, ovdje treba ukazati na još jedan bitan nalaz istraživanja „Oblici, obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori - trendovi i analiza“, a to je da samo ¼ građana/ki poznaje zakone koji pružaju zaštitu od diskriminacije⁴.

Ovaj podatak nesumnjivo upućuje na potrebu rada sa LGBTI građanima i građankama u cilju njihovog upoznavanja sa legislativom koja ih štiti od diskriminatornih ponašanja.

---

¹ <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Montenegro%20Report%202022.pdf>

² <https://rm.coe.int/second-report-on-montenegro-montenegrin-translation-/16808b5944>

³ Ovdje treba podsjetiti na Preporuku Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta CM/Rec(2010)5, kojom se od članica traže djelotvorne, brze i nepristrasne istrage u slučajevima nasilja nad LGBTI osobama, da se prilikom odmjerenja kazne uzme u obzir motivacija počinioca, da se jačaju kapaciteti institucija za sprovođenje zakona, te da se podaci u vezi sa diskriminacijom i netolerancijom LGBTI osoba prikupljaju i analiziraju.

⁴ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/02/MNE-10.02.2023.pdf>

Sa aspekta zapošljavanja, nalazi istraživanja ukazuju na postojanje trenda diskriminacije LGBTI osoba i skor percepcije njihove diskriminacije u 2022. godini u sektoru zapošljavanja bilježi visok nivo od 38,5%, što predstavlja povećanje u odnosu na 2022. godinu za 3,6 procentnih poena.

Razloge ovako izraženog skora istraživanja treba tražiti kako u rasprostranjenim predrasudama prema LGBTI osobama (prisutnim i u radnom okruženju), tako i u izostanku konkretnih aktivnosti poslodavaca na kreiranju inkluzivnog radnog okruženja, te prirodi „coming out“ procesa kroz koji prolaze LGBTI osobe i koji ih dovodi do „suočavanja“ sa okolinom.

Međutim, izostale su dalje konkretnije aktivnosti, koje bi senzibilisale i edukovale poslodavce (u javnom i privatnom sektoru) u ovoj tematici, podstakle ih na kreiranje inkluzivnih radnih mjesta, te osnažile LGBTI osobe da se na profesionalnom planu nesmetano razvijaju nestrahujući od osude i isključivanja na radnom mjestu.

Ovdje treba podsjetiti da Preporuka Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta CM/Rec(2010)5 traži od država članica da obezbijede djelotvornu zaštitu od diskriminacije LGBTI osoba pri zapošljavanju i radu, kako u javnom tako i u privatnom sektoru. To podrazumijeva i preduzimanje mjera u pogledu pristupa zapošljavanju i unapređenja na poslu, otpuštanja, zatim u pogledu plate i drugih radnih uslova, uključujući sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje uznemiravanja i drugih oblika viktimizacije.

Preporukom je takođe istaknuto da posebnu pažnju treba posvetiti djelotvornoj zaštiti prava na privatnost transrodnih osoba u kontekstu zapošljavanja, da bi se izbjeglo svako nebitno otkrivanje njihove polne istorije ili njihovog prethodnog imena poslodavcu i drugim zaposlenima.

Nepreduzimanje navedenih aktivnosti u sektoru zapošljavanja bi ostavilo „otvoren“ prostor za dalju diskriminaciju LGBTI osoba, obeshrabilo bi ih da u punom kapacitetu doprinose radnom procesu na radnom mjestu koje obavljaju, što bi se na kraju reflektovalo i na produktivnost privrednih subjekata koji ne koriste pune potencijale svojih zaposlenih.

Kao jedna od preporuka evaluacije sprovođenja Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2013-2018 bila je da je oblasti turizma neophodno preduzeti ključne korake na realizaciji mjera koje su bile predviđene Strategijom za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori 2013-2018., a čija je realizacija izostala u prethodnom periodu.⁶ Naime, i dalje ostaju otvorena pitanja u vezi kreiranja turističkog ambijenta u kome će se LGBTI turisti/kinje osjećati u potpunosti sigurno, te razvoja i mapiranja odgovarajućeg turističkog sadržaja za njih. S tim u vezi, neophodno je u potpunosti izvještavati o nivou prihvatanja LGBTI-a u (turističkim destinacijama u Crnoj Gori) i mogućnostima za rekreaciju LGBTI turista, izraditi

---

⁵ Coming out – razotkrivanje: sintagma koja potiče iz fraze coming out of the closet, već se ustaljeno upotrebljava u značenju javnog i otvorenog istupanja i afirmisanja vlastite (homo)seksualne orijentacije. Javlja se u dve ravni: kao samo-otkriće i kao manje ili više javna obznana. Reći sebi i drugima, odnosno izaći iz ćutanja o svom identitetu. Izlaženjem iz ćutanja izlazi se iz izolacije i negiranja i objavljuje se drugima pravo na drugačiji život., „Čitanka od A do Š o lezbejskim i gej ljudskim pravima“, Labris, Beograd 2009

⁶ <https://wapi.gov.me/download/a4d64cb8-e4be-4001-8bb3-93b8ac6ffbd1?version=1.0>

analizu tržišta i procjenu potreba u kontekstu LGBTI turističkog tržišta, uraditi program razvoja turističke ponude, kao i realizovati obuke radnicima u cijeloj turističkoj privredi i ponuditi oznaku "LGBTI-friendly" organizacijama koje su prošle obuku, i sl.

Nepreduzimanjem identifikovanih mjera izostaće kreiranje bezbjednog turističkog okruženja i specijalizovane turističke ponude za LGBTI osobe u Crnoj Gori, što će konsekvntno doprinijeti kreiranju negativne percepcije o Crnoj Gori kod LGBTI turista/kinja i smanjenju prihoda od turizma.

Podaci (analize, studije, statistički izvještaji, itd.) koji pojašnjavaju navedeni problem	Izvor(i) podataka
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ustav Crne Gore („Službeni list Crne Gore“ br. 001/07 i br. 038/13) 2. Krivični Zakonik Crne Gore („Službeni list Crne Gore“ br. 44/2017) 3. Zakon o zabrani diskriminacije (Službeni list Crne Gore 042/17 od 30.06.2017) 4. Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda CG („Službeni list Crne Gore“ br. 42/11; 32/14; 21/17) 5. Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola ("Sl. list CG", br. 67/2020) 6. Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 7. Istraživanje „Oblici, obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori – trendovi i analiza “ iz 2018.g. 8. Izvještaji EK o napretku Crne Gore 9. Izvještaj Evropske Komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije o Crnoj Gori – 2017. godina 10. Godišnji izvještaji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore 11. Evropska konvencija o ljudskim pravima 12. Praktični uvod u evropske standarde protiv diskriminacije 13. Evaluacija sprovođenja Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori 2013-2018 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skupština Crne Gore http://www.skupstina.me/index.php/me/ustav-crne-gore 2. Paragraf Lex MNE https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/krivicni-zakonik-crne-gore.html 3. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava http://www.mmp.gov.me/biblioteka/zakoni 4. Katalog propisa http://www.katalogpropisa.me/wp-content/uploads/2018/02/Zakon-o-zastitniku-ci-ljudskih-prava-i-sloboda-Crne-Gore.pdf 5. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava http://www.mmp.gov.me/biblioteka/strategije 6. NVO CEDEM http://www.cedem.me/images/jDownloads_new/IZVJESTAJ_DISKRIMINACIJA_2018.pdf 7. ME4EU http://www.eu.me/mn/pregovori-o-pristupanju/dokumenti-pregovori/category/57-izviestaji-o-napretku 8. Savjet Evrope

https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Montenegro/Montenegro_CBC_en.asp

9. [LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025 - European Commission \(europa.eu\)](#)

10. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

http://www.ombudsman.co.me/lzvjestaji_Zastitnika.html

11. Savjet Evrope

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf

12. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

<http://www.mmp.gov.me/rubrike/Publikacije/136529/Prakticni-uvod-u-evropske-standarde-protiv-diskriminacije.html>

13. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

<http://www.mmp.gov.me/biblioteka/izvjestaji>

14. ["Jednak pristup pravdi za LGBTIQ+ osobe u Crnoj Gori - Mit ili dostižna stvarnost?"](#) - Analiza iskustva LGBTIQ+ osoba u oblasti pristupa pravdi, prijavljivanju slučajeva diskriminacije i nasilja, i analiza prijavljenih slučajeva;

15. ["Ogledalo stvarnosti"](#) - Percepcija LGBTIQ+ osoba o stanju njihovih ljudskih prava u Crnoj Gori";

16. ["U lavirintu inkluzije"](#) - LGBTIQ+ prava i rodna ravnopravnost u programima političkih partija;

17. ["Na marginama crnogorskog zakonodavstva: Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola"](#) - Analiza crnogorskog normativnog okvira u pogledu usaglašenosti sa Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola sa osvrtom na potrebne izmjene i dopune zakona i podzakonskih akat

	<p>18. Izveštaj o potrebama višestruko marginalizovanih žena sa iskustvom nasilja - LGBT Forum Progres (lgbtprogres.me)</p> <p>19. Govor mržnje pod lupom – Pregled slučajeva online nasilja nad LGBTI zajednicom - LGBT Forum Progres (lgbtprogres.me)</p>
--	---

2.2. Navesti ključne strateško-planske dokumente odnosno propise koji prepoznaju važnost problema identifikovanih pod tačkom 2.1., kao i specifične mjere/djelove tih dokumenata koji su u vezi sa identifikovanim problemima.

Naziv strateškog/planskog dokumenta/propisa	Naziv poglavlja/ mjere/ aktivnosti
<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 2. Zakon o zabrani diskriminacije (Službeni list Crne Gore 042/17 od 30.06.2017) 3. Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda CG („Službeni list Crne Gore“ br. 42/11; 32/14; 21/17) 4. Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola ("Sl. list CG", br. 67/2020) 5. Izveštaji EK o napretku Crne Gore za 2022. 	<p>Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 predstavlja sveobuhvatan dokument kojim je sistemski uređena politika Vlade Crne Gore na planu unapređenja i zaštite prava i sloboda LGBTI osoba. U okviru Strategije su definisani ciljevi koje treba ostvariti, odnosno mjere koje doprinose njihovoj realizaciji.</p> <p>U okviru strateškog cilja 1: „Unaprijeđeno društveno prihvatanje LGBTI osoba kroz snažniju podršku građana/ki ostvarivanju njihovih prava, jačanju nediskriminatornog karaktera sistema obrazovanja i eliminaciju diskriminacije u pogledu prava LGBTI osoba na sopstvenu kulturu.“ definisani su sledeći operativni ciljevi i mjere za njihovo postizanje:</p> <p>Operativni cilj 1.1: „Podrška crnogorskih građana i građanki LGBTI osobama u borbi za ostvarivanje njihovih prava povećana za 10%.“, koji se može postići i kroz realizaciju sledećih mjera:</p>

Mjera 1.1.1: Promovisati toleranciju i društvenu jednakost LGBTI osoba u sportu.

Mjera 1.1.2: Edukovati sportske radnike/ce za senziblan rad sa LGBTI osobama.

Mjera 1.1.3: Edukovati predstavnike političkih partija o međunarodnim standardima ljudskih prava LGBTI osoba.

Mjera 1.1.5: Edukovati starješine Vojske CG za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama.

Operativni cilj 1.3: „Eliminisana diskriminacija LGBTI osoba u pogledu prava na sopstvenu kulturu i na autentični kulturni izraz“, koji se može postići i kroz realizaciju sledećih mjera:

Mjera 1.3.1: Uputiti preporuke javnom TV servisu sa akcentom na osnaživanje afirmacije vrijednosti tolerancije i društvenog prihvatanja LGBTI osoba.

Mjera 1.3.3: Organizovati izložbe umjetničkih radova LGBTI osoba.

Mjera 1.3.5: Pisanje, priprema, štampa, kao i prevođenje publikacija kojima se afirmišu ljudska prava LGBTI osoba i promovišu kulturni izrazi koji doprinose afirmaciji principa tolerancije i društvenog prihvatanja LGBTI osoba.

U okviru **strateškog cilja 2:** „Unaprijeđen normativni okvir i njegova primjena za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba.“ definisani su sledeći operativni ciljevi i mjere za njihovo postizanje:

Operativni cilj 2.2.: „Podignut nivo obučenosti tužilaca/teljki za efikasnu i efektivnu primjenu normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba.“, koji se ima postići i kroz realizaciju sledeće mjere:

Mjera 2.2.1. Edukovati tužioce/teljke za senzibilan rad sa LGBTI osobama.

Operativni cilj 2.3: „Podignut nivo obučenosti sudija za efikasnu i efektivnu primjenu normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba.“, koji se ima postići i kroz realizaciju sledeće mjere:

Mjera 2.3.1: Edukovati sudije za senzibilan rad sa LGBTI osobama.

Operativni cilj 2.4: „Službenici u jedinicama lokalne samouprave su senzibilisani za rad sa LGBTI osobama i osposobljeni za primjenu Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola i zakona kojim se reguliše pravno prepoznavanje roda.“, koji se treba postići kroz realizaciju sledeće mjere:

Mjera 2.4.3: Senzibilisati zaposlene u organima lokalne samouprave za senzibilan rad sa LGBTI osobama.

Operativni cilj 2.7: „Uspostavljen normativni okvir kojim se reguliše pravno prepoznavanje roda u Crnoj Gori u skladu sa međunarodnim standardima“, koji se treba postići kroz realizaciju sledeće mjere:

Mjera 2.7.1. Kreirati normativni okvir kojim se reguliše pravno prepoznavanje roda u skladu sa standardima EU.“

U okviru **strateškog cilja 3:** „Unaprijeđen pristup radu, uslugama i servisima podrške za LGBTI osobe.“ definisani su sledeći operativni ciljevi i mjere za njihovo postizanje:

Operativni cilj 3.1: „Unaprijeđen pristup radu i efektivna zaštita prava LGBTI osoba u sferi radnih odnosa.“

Mjera 3.1.1. Informisati poslodavce i sindikate u pogledu antidiskriminacione zaštite LGBTI osoba u sferi zapošljavanja i radnih odnosa.

	<p>Operativni cilj 3.2: „Unaprijeđen pristup uslugama zdravstvene zaštite za LGBTI osobe“, koji se ima ostvariti kroz realizaciju sledeće mjere:</p> <p>Mjera 3.2.1: Edukovati medicinske radnike za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama.</p> <p>Operativni cilj 3.4: „Unaprijeđena turistička usluga za LGBTI turiste.“, koji se ima ostvariti kroz realizaciju sledeće mjere:</p> <p>Mjera 3.4.1: Uraditi analizu tržišta i procjenu potreba u kontekstu LGBTI turističkog tržišta;</p> <p>Mjera 3.4.2: Uraditi program razvoja turističke ponude za LGBTI turiste;</p> <p>Mjera 3.4.3: Mapirati turističke gej frendli lokacije i sadržaje.</p>
--	---

2.3. Obrazložiti na koji način nevladine organizacije mogu doprinijeti rješavanju problema identifikovanih pod tačkom 2.1., koje aktivnosti su prihvatljive za postizanje željenog rezultata, kako se planira praćenje i vrednovanje doprinosa rješavanju pomenutih problema. Navesti konkretne mjerljive pokazatelje/indikatore za praćenje doprinosa nevladinih organizacija rješavanju identifikovanih problema i izvore verifikacije učinjenog.

Opis načina doprinosa nevladinih organizacija u rješavanju problema	Konkretni mjerljivi pokazatelji doprinosa nevladinih organizacija	Izvor(i) podataka
Nevladine organizacije su prepoznate kao veoma bitni partneri sa kojima treba razvijati saradnju, dalje unapređujući dosadašnja iskustva i partnerstva i stavljajući akcenat na aktivan doprinos svih aktera ostvarivanju	<p>Mjerljivi pokazatelji doprinosa nevladinih organizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Podignut obuhvat obučanih tužilaca za senzibilan rad sa LGBTI osobama na 50% 	<p>Izveštaji o realizaciji projekata/programa NVO-a koje su nosioci projekata/programa;</p> <p>Izveštaji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu;</p>

<p>ravnopravnosti LGBTI osoba u crnogorskom društvu.</p> <p>Doprinos nevladinih organizacija je vrlo značajan zbog prenošenja znanja i iskustava u oblasti ostvarivanja i zaštite prava i sloboda LGBTI osoba, borbe protiv društvenih stereotipa i predrasuda u vezi sa LGBTI populacijom, prenošenja ekspertize u borbi protiv diskriminacije LGBTI osoba, razvijanja i unapređivanja servisa za podršku LGBTI osobama, te osposobljavanja zaposlenih u nacionalnim i lokalnim institucijama za senzibilan rad sa LGBTI osobama. Takođe, doprinos NVO-a se sastoji i u mogućnosti da na efektivan način informišu sve zainteresovane strane o propisanim standardima ljudskih prava LGBTI osoba i zakonskim mehanizmima za njihovu zaštitu.</p> <p>Aktivnosti trebaju biti usmjerene na :</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Akreditovati posebno dizajnirane obuke koje se odnose na jačanje kapaciteta nastavnog kadra i medicinskog osoblja za rad sa LGBTIQ populacijom. ○ Analizu efekata uspostavljenog sistema za borbu protiv vršnjačkog nasilja u osnovnim i srednjim školama koji bi obuhvatio i LGBTIQ učenike/ce. ○ Nastaviti sa obukama voditelja/ki slučaja centrima za socijalni rad u 	<ul style="list-style-type: none"> - Podignut obuhvat obučanih sudija za senzibilan rad sa LGBTI osobama na 50% - Edukovano 10% službenika u svakoj crnogorskoj opštini - Edukovano 10% službenika u svakoj crnogorskoj opštini - Urađena analiza primjene Zakona - Najmanje 1000 LGBTI osoba informisano o njihovim pravima u vezi sa krivično-pravnom i prekršajno-pravnom zaštitom od nasilja i diskriminacije - Najmanje 1000 LGBTI osoba informisano o njihovim pravima iz Zakona - Najmanje 1000 LGBTI osoba informisano o njihovim pravima iz ovog zakona - Usvojen Zakon o pravnom prepoznavanju roda u skladu sa standardima EU 	<p>Izveštaji Ministarstva pravde, ljudskih i manjinska prava;</p> <p>Izveštaji Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova;</p> <p>Izveštaji Ministarstva finansija i socijalnog staranja;</p> <p>Izveštaji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore;</p> <p>Izveštaji lokalnih samouprava;</p> <p>Media kliping;</p> <p>Izveštaji revizorskih institucija;</p> <p>Izveštaji o evaluaciji projekata;</p> <p>Evidencione liste učesnika aktivnosti;</p>
--	--	--

cilju unaprjeđenja njihovih kapaciteta za rad sa LGBTIQ osobama.

- Nastaviti sa obukama policijskih službenika/ca, tužitelja/ki i sudija/tkinja primjene u oblasti odredaba koje regulišu krivična djela počinjena iz mržnje prema osjetljivim društvenim grupama (uključujući LGBTIQ zajednicu)
- Kreirati objedinjenu bazu podataka o slučajevima diskriminacije po osnovu pola i roda i ostalih oblika diskriminacije koja bi uključivala metodološki uporedive podatke, uporedive evidencije o slučajevima diskriminacije po osnovu pola i roda,
- Inicirati dijalog sa pravosudnim organima i definisati konkretne preporuke za uspostavljanje sistema za prikupljanje raščlanjenih podataka u vezi sa procesuiranim slučajevima zločina iz mržnje prema LGBTIQ osobama.
- jačanje ljudskih kapaciteta unutar državnih institucija za sprovođenje za sprovođenje analiza i istraživanja na temu LGBTIQ prava.
- Edukovati nadležne službe u jedinicama lokalne samouprave u primjeni normativnog okvira kojim

<p>se reguliše pravno prepoznavanje roda</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Senzibilisati zaposlene u organima lokalne samouprava za rad sa LGBTI osobama ○ Uraditi analizu primjene Zakona o zabrani diskriminacije sa aspekta zaštite LGBTI osoba od diskriminacije ○ Informisati LGBTI zajednicu o njihovim pravima u vezi sa krivično-pravnom i prekršajno-pravnom zaštitom od nasilja i diskriminacije ○ Informisati LGBTI zajednicu o njihovim pravima iz Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola ○ Informisati LGBTI zajednicu o njihovim pravima iz zakona kojim će se regulisati pravno prepoznavanje roda ○ Kreirati normativni okvir kojim se reguliše pravno prepoznavanje roda u skladu sa EU standardima 		
--	--	--

3. OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA

3.1. Navesti ključne strateške ciljeve iz sektorske nadležnosti čijem će ostvarenju u 2024. godini doprinijeti projekti i programi nevladinih organizacija.

<p>Strateški cilj(evi) čijem ostvarenju će doprinijeti javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija u 2024. godini</p>	<p>Način na koji će javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva (ukratko opisati)</p>
<p>1. Javni konkurs će doprinijeti implementaciji sledećih strateških ciljeva Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2024-2028:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Unaprijeđeno društveno prihvatanje LGBTI osoba kroz snažniju podršku građana/ki ostvarivanju njihovih prava, jačanju nediskriminatornog karaktera sistema obrazovanja i eliminaciju diskriminacije u pogledu prava LGBTI osoba na sopstvenu kulturu. 2. Unaprijeđen normativni okvir i njegova primjena za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba. 3. Unaprijeđen pristup radu, uslugama i servisima podrške za LGBTI osobe. 	<p>Javni konkurs će doprinijeti da se, kroz realizaciju raznovrsnih aktivnosti predloženih projekata nevladinih organizacija, realizuju one mjere Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2 koje će doprinijeti unapređenju kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori.</p> <p>Konkretno, fokus aktivnosti treba biti na podizanju svijesti opšte i stručne javnosti o pravima LGBTI populacije, kao i da se stvore uslovi za efikasnu primjenu zakonskih garancija.</p>

4. JAVNI KONKURSI ZA FINANSIRANJE PROJEKATA I PROGRAMA NVO - DOPRINOS OSTVARENJU STRATEŠKIH CILJEVA IZ SEKTORSKE NADLEŽNOSTI MINISTARSTVA

4.1. Navesti javne konkurse koji se predlažu za objavljivanje u 2022. godini u cilju doprinosa ostvarenju strateških ciljeva iz sektorske nadležnosti (iz tačke 3.1.), uz prijedlog potrebnih iznosa. Ukoliko postoji mogućnost preklapanja s javnim konkursima iz nacionalnih, sredstava EU ili drugih vanjskih fondova iz nadležnosti neke druge institucije, navesti s kojim organom je potrebno koordinirati oblasti finansiranja.

Naziv javnog konkursa	Iznos	Drugi donatori s kojima je potrebno koordinirati oblasti finansiranja
„ZAŠTIĆENI I SLOBODNI “	300 000 EUR	/

4.2. Navesti ko su predviđeni glavni korisnici projekata i programa koji će se finansirati putem javnog konkursa. Ukratko navesti glavna obilježja svake grupe korisnika, njihov broj i njihove potrebe na koje projekti i programi treba da odgovore u 2025. godini.

Opis glavnih grupa korisnika, njihov broj i potrebe
<p>Glavni korisnici/e projekata i programa NVO koji će se finansirati putem predloženog javnog konkursa su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - LGBTI populacija u Crnoj Gori; <p>Na osnovu uporednih međunarodnih iskustava, procijenjeno je da od 5 do 10 procenata stanovnika/ca jedne države pripada LGBTI populaciji, pri čemu kroz projektne aktivnosti treba obuhvatiti najmanje 200 LGBTI osoba. Osnovna potreba ove populacije je njihova puna integracija u crnogorsko društvo i dosledno poštovanje njihovih prava i sloboda u skladu sa međunarodnim konvencijama kojima je pristupila Crna Gora, te u skladu sa pozitivnim zakonodavstvom u Crnoj Gori.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokalne samouprave; <p>Na lokalnom nivou postoji 25 jedinica lokalne samouprave. Sve institucije na lokalnom nivou su obavezne da implementiraju odredbe Ustava Crne Gore i zakone kojima se štite ljudska prava i slobode LGBTI osoba, te nacionalnu LGBTI politiku koja će biti definisana u Strategiji za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2024-2028. U cilju uspješne primjene normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba neophodno je edukovati zaposlene u lokalnim institucijama, te unaprijediti njihova znanja u oblasti propisanih međunarodnih standarda, podići njihov nivo svijesti o pravima LGBTI osoba i razviti kod zaposlenih senzibilan pristup u radu sa pripadnicima/cama LGBTI populacije.</p> <p>S tim u vezi, potrebno je u narednom periodu obučiti 150 zaposlenih u lokalnim samoupravama, za primjenu normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba i senzibilan rad sa njima.</p>

- **Pravosudni organi;**

Zaposleni u pravosudnim organima u Crnoj Gori su predstavnici sudstva i državnog tužilaštva.

Tužilačku organizaciju čine: Vrhovno državno tužilaštvo, Viša državna tužilaštva u Podgorici i Bijelom Polju, 13 Osnovnih državnih tužilaštva, Specijalno državno tužilaštvo i Tužilački savjet. Državno tužilaštvo je jedinstven i samostalan državni organ koji vrši poslove gonjenja učinilaca krivičnih djela i drugih kažnjivih djela koja se gone po službenoj dužnosti.

Sudsku organizaciju čine: Vrhovni sud Crne Gore, Viši sud u Podgorici i Bijelom Polju, 15 Osnovnih sudova, Apelacioni sud Crne Gore, Upravni sud Crne Gore, Privredni sud Crne Gore, Viši sud za prekršaje Crne Gore, Sudovi za prekršaje u Budvi, Podgorici i Bijelom Polju i Sudski savjet Crne Gore. Nadležnost sudova u Crnoj Gori se sastoji u primjeni potvrđenih međunarodnih ugovora, Ustava Crne Gore i nacionalnog zakonodavstva.

Kao osnovne potrebe sudske i tužilačke vlasti u Crnoj Gori mogu se identifikovati potrebe za jačanjem kapaciteta u pogledu znanja koja se tiču sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u slučajevima gdje se odlučivalo o pravima LGBTI populacije, podizanje njihovog nivoa znanja i ekspertize u pogledu primjene crnogorskog nacionalnog zakonodavstva sa posebnim fokusom na diskriminaciju, te osposobljavanje zaposlenih u tužilaštvima i sudovima za senzibilan rad sa LGBTI osobama.

U vezi sa gore navedenim, potrebno je u narednom periodu obučiti **30 sudija, odnosno 25 tužilaca** za primjenu antidiskriminacionog zakonodavstva i senzibilan rad sa LGBTI osobama.

- **Privredna društva i strukovna udruženja u Crnoj Gori:**

Prema podacima MONSTAT-a u 2022. godini je bilo 45 675 aktivnih privrednih subjekata u Crnoj Gori. Broj reprezentativnih sindikalnih udruženja je preko 500. Takođe, u Crnoj Gori postoji Unija poslodavaca Crne Gore, koja okuplja predstavnike privrednih društava na teritoriji Crne Gore.

Svi navedeni subjekti su činioци ekonomsko-socijalnog sistema u Crnoj Gori, a ujedno i značajni društveni akteri koji okupljaju veliki broj zaposlenih crnogorskih građana i građanki, koji svojom pozicijom i ulogom u ukupnom društveno-ekonomskom sistemu Crne Gore mogu dominantno uticati na uspostavljanje nediskriminatorskih praksi i promociji tolerancije prema LGBTI osobama u sferi radnih odnosa.

Osnovne potrebe ovih subjekata su jačanje kapaciteta zaposlenih u njima za kreiranje socio-inkluzivnih politika za pripadnike/ce LGBTI populacije i njihovo inkorporiranje u praksu rada tih subjekata, kroz podizanje nivoa njihovih znanja iz oblasti antidiskriminacionog zakonodavstva, njihovog senzibilisanja za rad sa pripadnicima/ama LGBTI populacije, te uspostavljanje njihove saradnje sa organizacijama civilnog društva koja se bave zaštitom i unapređenjem prava i sloboda LGBTI populacije.

S tim u vezi, potrebno je u narednom periodu edukovati **100 poslodavaca, odnosno 50 sindikalnih radnika** o međunarodnim standardima ljudskih prava LGBTI osoba, crnogorskom antidiskriminacionom normativnom okviru, mehanizmima koji unaprjeđuju inkluziju LGBTI osoba u radnom okruženju, i senzibilisati ih za rad sa LGBTI osobama.

- **Sportski radnici/e:**

Kada je u pitanju oblast sporta, u narednom periodu bi se prvenstveno trebalo fokusirati na promjeni percepcije o LGBTI osobama u sportskim organizacijama, kroz razne kampanje kojim se promoviše tolerancija i društvena jednakost LGBTI osoba u sportu. Fokus bi takođe trebalo staviti na edukacije sportskih radnika/ca iz oblasti antidiskriminacije i senzibilnog rada sa LGBTI osobama, kako bi se stvorila osnova za inkluziju LGBTI osoba u sportske događaje i sportske organizacije.

S tim u vezi, potrebno je u narednom periodu edukovati **najmanje 300 sportskih radnika/ca** angažovanih u sportskih organizacijama.

- **Zdravstveni radnici/e:**

Pristup zdravstvenoj zaštiti je od vitalnog značaja za LGBTI osobe. I pred značajnih napora koji su u prethodnom periodu bili usmjereni na senzibilisanje medicinskih radnika/ca za rad sa LGBTI osoba, neophodno preduzeti dalje aktivnosti na informisanju zdravstvenih radnika o ljudskim pravima LGBTI osoba, te povećati kadrovski kapacitet u Ministarstvu zdravlja službenicima koji će raditi na pitanjima ljudskih prava. Takođe, neophodno je voditi računa o ravnomjernoj geografskoj rasprostranjenosti ove ciljne grupe, kao i o njihovoj ravnomjernoj raspoređenosti kroz primarni, sekundarni i tercijarni sektor zdravstvene zaštite, do postizanja obuhvata obučanih medicinskih radnika/ica na nivo od 10% na teritoriji Crne Gore do 2024. godine.

S tim u vezi, potrebno je u narednom periodu edukovati **najmanje 100 medicinskih radnika/ca** za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama.

4.3. Navesti očekivani ukupni broj ugovorenih projekata, odnosno ugovora koji se planira zaključiti s nevladinim organizacijama na osnovu javnog konkursa.

Očekivani broj projekata koji se planira financirati / broj ugovora koje se planira zaključiti s NVO	
Naziv Javnog konkursa: "Zaštićeni i slobodni "	15-25 projekata/ugovora

4.4. Navesti najviši i najniži iznosi finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu pojedinačnog javnog konkursa navedenog u tački 4.1.

Naziv javnog konkursa: „Imamo pravo“.	
Najniži iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 10 000 EURA	Najviši iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 20 000 EURA

NAPOMENA: stavom 4 člana 32ž Zakona o NVO, definisano je: ***“Ukupan iznos sredstava koja se na osnovu javnog konkursa mogu dodijeliti nevladinoj organizaciji za finansiranje projekta, odnosno programa, ne može preći 20% od ukupno opredijeljenih sredstava koja se raspodjeljuju na osnovu tog konkursa.”***

5. KONSULTACIJE SA ZAINTERESOVANIM NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

5.1. Navesti na koji način je u skladu sa važećim propisima obavljen proces konsultovanja NVO u procesu pripreme sektorske analize.

Metoda konsultacija (npr. web, email, konsultativni sastanak, itd.)	Datumi sprovedenih konsultacija	Naziv NVO koje su učestvovalе u konsultacijama

6. KAPACITETI ZA SPROVOĐENJE JAVNOG KONKURSA

6.1. Navesti broj službenika/ica i spoljnih saradnika koji će biti zaduženi za sprovođenje javnog konkursa i praćenje realizacije finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija (uključujući najmanje jednu terensku posjetu, prilikom koje će se provjeravati izvršavanje ugovornih obaveza, namjensko trošenje sredstava, te postizanje rezultata planiranih javnim konkursom i odobrenim projektom/programom).

Naziv javnog konkursa	Broj službenika/ica zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija	Imena službenika/ica zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija
“ZAŠTIĆENI I SLOBODNI“	Tri (3)	Generalna direktorica Mirjana Pajković Samostalna savjetnica Semra Martinović Samostalna savjetnica Tanja Mraković I predstavnik/ca NVO sektora

Ovjera ministra:

_____		_____
Ime i prezime	M.P.	Potpis